

LIETUVOS RESPUBLIKOS TERMINŲ BANKAS

2003 m. gruodžio 23 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymas (Žin., 2004, Nr. 7-129). Juo pirmą kartą *teisiškai* reglamentuota nuoseklaus lietuvių kalbos terminijos kaupimo, kūrimo, sisteminimo, norminimo, derinimo su kitų kalbų terminija procedūra. Kaip įstatymo lydymasis aktas Valstybinės lietuvių kalbos komisijos 2004 m. vasario 2 d. nutarimu Nr. N-1 (90) patvirtinta Lietuvos Respublikos terminų banko metodika (Žin., 2004, Nr. 26-842) – šios informacinės sistemos kūrimo, tvarkymo ir naudojimo taisyklės. Minėtuose teisės aktuose nustatyta, kad Terminų bankas yra viešas ir laisvai prieinamas visiems interneto vartotojams. Terminų banko valdytoja ir duomenų tvarkytoja yra Valstybinė lietuvių kalbos komisija, Terminų banko informacinės sistemos tvarkytojas – Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Informacijos technologijų departamentas.

Terminų bankas kuriamas kaip bendra pirmiausia valstybės institucijų informacinė sistema. Terminiją pagal savo kompetenciją čia įgaliotos kaupti ir tvarkyti ministerijos, joms pavaldūs departamentai ir tarnybos, Vyriausybės įstaigos, Seimas ir jam atskaitingos institucijos. Tuo tikslu minėtose valstybės institucijose sudarytos terminijos komisijos, atsakingos už galiojančių teisės aktų terminijos inventorizavimą, tvarkymą ir teikimą į Terminų banką ir už rengiamų teisės aktų terminų derinimą su Valstybine lietuvių kalbos komisija ir įtraukimą į Terminų banką.

Terminų banko informacinė sistema nėra uždara ar skiriama tik valstybės administravimo reikmėms. Su šia sistema gali dirbti mokslo institutai, universitetai, aukštosios mokyklos, privačios įmonės, fiziniai asmenys (pvz., terminų žodynų autoriai, rengėjai).

Visi Terminų banko registruotieji vartotojai (ministerijos, Vyriausybės įstaigos, kitos valstybės institucijos, universitetai, aukštosios mokyklos, mokslo institutai ir t. t.) sudaro savo sričių terminų bazes, jose gali tvarkyti, taisyti duomenis, naudotis jomis kaip darbinėmis terminų bazėmis. Dalykiškai apsvaistytus terminų straipsnių rinkinius terminų teikėjai informacine sistema siunčia Terminų banko duomenų tvarkytojams, kurie juos perduoda ekspertams, vertinantiems pateiktų terminų straipsnių dalykinį ir kalbinį tinkamumą. Toliau terminų straipsniai svarstomi Kalbos komisijoje. Sprendimai dėl pateiktų terminų priimami Terminologijos pakomisės ir Kalbos komisijos posėdžiuose. Juose dalyvauja ir terminų

teikėjai. Po tokios procedūros dalykiškai ir kalbiškai parengti terminų straipsniai (jų rinkiniai) skelbiami Terminų banke.

Pagal šaltinius, dalykinį tikslumą ir kalbinį taisyklingumą viešai skelbiami terminai yra trejopi: *aprobuoti*, *teiktini* ir *neteiktini*. Šios sąvokos apibrėžtos Terminų banko įstatyme. *Aprobuotų* statusas teikiamas tik tiems terminams, kurie yra ar bus vartojami teisės aktuose. Terminologiškai ir kalbiškai jie turi būti nepriekaištingi. *Aprobuoti* terminai privalomi teisės aktų rengėjams. Kalbiškai taisyklingi, bet ne teisės aktuose, o, pavyzdžiui, terminų žodynuose, įvairiuose žinynuose, vadovėliuose ir pan. šaltiniuose vartojami terminai, traukiami į Terminų banką su statusu *teiktini*. Prie *neteiktinų* terminų pateikiamos nuorodos į taisyklingus – *aprobuotus* arba *teiktinus* – terminus.

Terminų banke skelbiami ne pavieniai terminai, o jų straipsniai. Vienas iš svarbiausių straipsnio elementų – apibrėžtis. Bankas nėra vienakalbis: prie kiekvieno lietuviško termino galima pateikti atitikmenų anglų, prancūzų, vokiečių, ispanų, italų, portugalų, lotynų, rusų, prireikus ir kitomis kalbomis. Į termino straipsnį gali būti įrašomi sinonimai (jei jų yra), prireikus gali būti pridedami įvairūs priedai (dokumentai, lentelės, paveikslai, grafikai ir pan.), internetinės nuorodos ir kt.

Terminų straipsniai jungiami į tam tikrus rinkinius, suskirstytus pagal sąvokų sričių hierarchinę klasifikaciją. Išskirtos 24 sritys, dalijamos į smulkesnius posričius. Sričių klasifikacija sudaryta pagal Lietuvos Respublikos valstybės institucijų prižiūrimų veiklos sričių, mokslo kryptių ir studijų sričių skirstymą, be to, remiamasi Europos terminų žodyno „Eurovoc“ sąvokų klasifikacija.

Terminų banke galima įvairi rūpimų dalykų paieška: žodžio, žodžio dalies ar žodžių junginio galima ieškoti kaip lietuviško termino, kaip sinonimo, kaip atitikmens kita kalba; jis gali būti rastas ir kitose termino straipsnio dalyse, pavyzdžiui, apibrėžtyje. Kartu galima pasirinkti termino sritį ir (arba) statusą. Pagal pastaruosius du kriterijus (sritį arba statusą) galima ir atskira paieška.

Terminų bankas šiuo metu dar nėra gausus šaltinis, tačiau nuolat pildomas ne tik teisės aktų, bet ir žodynų terminais.

Audra IVANAUSKIENĖ
Valstybinė lietuvių kalbos komisija
Žvejų g. 14A, LT-09310 Vilnius
E. paštas audra.ivanauskiene@vlkk.lt

Gauta 2005-11-02